

Нагорна Катерина Григорівна
студентка юридичного факультету
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

*Науковий керівник – к.ю.н., доцент кафедри
цивільно-правових дисциплін **Новосад А.С.***

ПРАВНИЧА ДОПОМОГА (ст. 15 ЦПК УКРАЇНИ)

Проведення судової реформи в Україні ознаменувалося суттєвим оновленням чинного законодавства України, яке регулює професійну адвокатську діяльність. Одним з основних чинників цього стало прийняття Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» (2016 р.), яким було запроваджено новий вид надання правової допомоги – професійну правничу допомогу.

Беручи до уваги вищенаведені зміни до законодавства України, слід підкреслити, що за чинною редакцією статті 131-2 Конституції України передбачено, що для надання професійної правничої допомоги в Україні діє адвокатура. Специфіка нового поняття «професійна правнича допомога» знаходить своє відображення і в іншому нормативному акті – у Законі України «Про судоустрій і статус суддів» (2016 р.) [3], ст. 10 якого регламентує особливості професійної правничої допомоги при реалізації права на справедливий суд.

ЦПК України, містить прямі норми щодо здійснення представництва в суді як виду правничої допомоги виключно адвокатом (крім установлених законом випадків).

У статті 15 ЦПК уточнили термін – «правнича допомога». Представництво у суді як вид правничої допомоги здійснюється виключно адвокатом крім випадків встановлених законом. У такий спосіб реалізована адвокатська «монополія».

1. Учасники справи мають право користуватися правничою допомогою.

2. Представництво у суді як вид правничої допомоги здійснюється виключно адвокатом (професійна правнича допомога), крім випадків, встановлених законом.

3. Безоплатна правнича допомога надається в порядку, встановленому законом, що регулює надання безоплатної правничої допомоги.

Згідно зі ст. 60 ЦПК України представником у суді може бути адвокат або законний представник, за винятком представництва у спорах, що виникають з трудових відносин, а також справ у малозначних спорах, де представником може бути особа з 18 років, яка має цивільну процесуальну дієздатність, а також представництва законним представником для малолітніх чи

неповнолітніх осіб та осіб, які визнані судом недієздатними чи дієздатність яких обмежена [2].

Таким чином, у Кодексі знайшли відображення норми Конституції України щодо здійснення представництва іншої особи в суді виключно адвокатом (ч. 3 ст. 131² Конституції).

Водночас згідно з ч. 4 цієї ж статті законом можуть бути визначені винятки щодо представництва в суді у трудових спорах, спорах щодо захисту соціальних прав, щодо виборів та референдумів, у малозначних спорах, а також стосовно представництва малолітніх чи неповнолітніх осіб та осіб, які визнані судом недієздатними чи дієздатність яких обмежена.

Але звертаємо увагу, що норма нового ЦПК України щодо здійснення представництва виключно адвокатом, на нашу думку, має застосовуватися судами з урахуванням норм п. 16¹ Розділу XV Перехідних положень Конституції України [1], згідно з якими представництво виключно адвокатами у Верховному Суді та судах касаційної інстанції здійснюється з 1 січня 2017 року; у судах апеляційної інстанції – з 1 січня 2018 року.

Як зауважує В. В. Заборовський Представництво органів державної влади та органів місцевого самоврядування в судах виключно прокурорами або адвокатами здійснюється з 1 січня 2020 року. У провадженнях, розпочатих до набрання чинності Законом України “Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)” (до 2 червня 2016 року), представництво у суді здійснюється за правилами, які діяли до набрання ним чинності, – до ухвалення у відповідних справах остаточних судових рішень, які не підлягають оскарженню [4].

Саме Конституція України, як зазначено у ст. 8, має найвищу юридичну силу, закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй, а її норми мають застосовуватися як норми прямої дії.

Крім того, згідно з ч. 4 ст. 3 ЦПК України в новій редакції закон, який встановлює нові обов’язки, скасовує чи звужує права, належні учасникам судового брати, чи обмежує їх використання, не має зворотної дії в часі [2].

Відтак, представництво у судах першої інстанції виключно адвокатами здійснюється з 1 січня 2019 року. При цьому необхідно враховувати також дію норм у часі та дату відкриття відповідного провадження в аспекті того, що нові норми не мають обмежувати права учасників справи, які вони мали на момент відкриття провадження (зокрема 10братии участь у справі через представника, який не є адвокатом).

Окремо зазначає Бичкова С. С., що для громадян, які не можуть / не хочуть скористатися правничою допомогою адвоката (з будь-яких причин) або хочуть самі брати участь, навіть маючи представника, передбачена можливість самопредставництва стороною, третьою особою – брати участь у судовому засіданні особисто. Самопредставництво для юридичної особи – це можливість участі у справі через свого керівника або члена виконавчого ор-

гану, уповноваженого діяти від її імені відповідно до закону, статуту, положення [5].

Фактичне передбачення на конституційному рівні виключного представництва адвокатами потребує також і деталізованого відображення в процесуальних кодексах України – цивільний процесуальний кодекс, кодекс адміністративного судочинства, господарський процесуальний кодекс. Разом з цим, беручи до уваги діяльність органу законодавчої влади, наслідком якої стало прийняття

Закону України «Про безоплатну правову допомогу», вважаємо, що з огляду на запровадження фактично нового виду правової допомоги (професійно правничої), доцільною є розробка та прийняття нового Закону України «Про професійну правничу допомогу в Україні». Вважаємо, що у пропонованому нами Законі слід передбачити наступну структуру:

Розділ 1 Вступні положення; Розділ 2 Визначення термінів; Розділ 3 Професійна правнича допомога у цивільному судочинстві; Розділ 4 Професійна правнича допомога в адміністративному судочинстві; Розділ 5 Професійна правнича допомога у господарському судочинстві; Розділ 6 Прикінцеві та перехідні положення.

1. Конституція України: закон України від 30 вересня 2016 р. № 254к/96// Відомості Верховної Ради України. 2016. № 30. Ст. 141. С. 34, 45

2. Цивільно – процесуальний кодекс України від 7 січня 2018 року С. 211, 344

3. Закон України «Про судоустрій і статус суддів» від 2 червня 2016 року № 1402-VIII С. 67

4. Професійна діяльність адвоката – це правова, юридична чи професійна правнича допомога / В. В. Заборовський //Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2016. Вип. 38(2). С. 140-145.

5. Бичкова С. С. Представництво в цивільному процесі України: законодавчі зміни / Бичкова С. С. // Цивільний процес на зламі століть: матеріали наук.-практ. конф., присвяч. 50-річчю заснування каф. цив. процесу (м. Харків, 20–21 жовт. 2016 р.). Харків.: Право / за заг. ред. К. В. Гусарова, 2016. С. 13-15.